

Shulga V. P., Candidate of Geographical Sciences, Senior Research Fellow, National Scientific Agricultural Library of NAAS (Ukraine, Kyiv), nmsgb@ukr.net

Historical retrospective of commercial fishing in the early twentieth century

A comprehensive historical study of the development of industrial fishing on the territory of Ukraine at the beginning of the last century is carried out. The conditions of the branch during the revolutionary events of 1917 and the first half of 20th years of the twentieth century are revealed. It described the importance of this segment of the national economy of the country. It is noted on the state regulation of fisheries development in Ukraine. The author's attention was focused on the issue of cooperation of industrial fisheries, including the activities of the All-Ukrainian union of cooperative and productive employment of fishermen. The main group of the waters of the USSR and their role in ensuring dignified development of commercial fishing are observed.

Keywords: fish farming, fisheries, industrial fishing, the USSR People's Commissariat of Agriculture, bioresources.

Шульга В. П., кандидат географических наук, старший научный сотрудник, Национальная научная сельскохозяйственная библиотека НААН (Украина, Киев), nmsgb@ukr.net

Историческая ретроспектива развития промышленного рыболовства в начале XX века

Проведено комплексное историческое исследование развития промышленного рыболовства на территории Украины в начале прошлого века. Раскрыто состояние отрасли во время революционных событий 1917 г. и в первой половине 20-х годов XX века. Охарактеризована важность этого сегмента в национальном хозяйстве страны. Отмечено о государственном регулировании вопросов развития рыболовства на территории Украины. Внимание автора было сосредоточено на вопросе кооперации промышленного рыболовства, в том числе на деятельности Всеукраинского кооперативно-производственного союза трудовых рыбаков. Определены основные группы акватории УССР и их роль в обеспечении достойного развития промышленного рыболовства.

Ключевые слова: рыбоводство, рыбное хозяйство, промышленное рыболовство, Народный комиссариат земледелия УССР, биоресурсы.

***

УДК 94–058

Храмцова І. А.,
аспірантка кафедри історії та права, Кременчуцький
національний університет ім. М. Остроградського
(Україна, Кременчук), ira1077@ukr.net

ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЖУРНАЛЬНОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ В ДОБУ ПЕРЕБУДОВИ В УКРАЇНІ

Проаналізовано проблеми національної культури, крізь призму журнальної публіцистики в добу перебудови в Україні. Показано складність і неоднозначність умов розвитку та діяльності публіцистики в Україні в досліджуваній період. Журнальна публіцистика доби перебудови порушувала широке коло суспільно значимих проблем, які справляли значний вплив на процеси національного відродження на шляху України до державної незалежності. Значна увага приділялася розвитку національної культури, історичного переосмислення минулого, соціально-економічним трансформаціям. Українські журнали цієї доби стали не тільки авторитетним джерелом для вивчення історії, пізнання культури, економіки, а й самі задавали напрямок дискусії та аналізу цих сфер суспільного життя України, формуючи в громадській думці усвідомлення необхідності розгортання руху за національне відродження та державну незалежність України.

Ключові слова: національна культура, перебудова, публіцистика, українські часописи.

Актуальність дослідженню додає з одного боку, вивчення публіцистичних матеріалів українських журналів часів перебудови з точки зору на відображення в українській журнальній публіцистиці проблем національної культури, а з іншого – відсутність окремого історіографічного дослідження з даної теми.

Проблеми національної культури крізь призму журнальної публіцистики в добу перебудови в Україні, зокрема її ролі у процесі національного відродження донедавна залишалась поза увагою дослідників.

Найчастіше дана проблематика мала епізодичне відображення у вітчизняній історіографії. Даній проблемі свої наукові дослідження присвятили такі науковці як Д. М. Прилюка [1], В. Й. Здоровеги [2], М. І. Скуленка [3]. Разом із тим у цій проблематиці є чимало не досліджуваного.

Метою запропонованого дослідження є спроба за допомогою наукової літератури та джерельної бази проаналізувати проблеми та складнощі в розвитку національної культури у часи перебудови та відображення їх на сторінках українських часописів.

Політика гласності та демократизації в період перебудови поклати початок відмови від державної ідеології, цензури і набуття справжньої свободи творчості. Кардинальні зміни в духовно-культурному житті суспільства та болючі проблеми знайшли широке відображення в українській журнальній публіцистиці, яка ставала дієвим чинником духовного відродження України.

У роки перебудови в журналах почали друкуватись статті, в яких робилися спроби переосмислення значення української культурної спадщини та пошуків подальшого культурного розвитку. Окремої уваги у зв'язку з цим заслугове стаття І. Дзюби «Історія наша триває...» у журналі «Золоті ворота», в якій громадський діяч закликав до вивчення української культури у світовому контексті, засуджував уявлення у масовій свідомості про її неспівмірність і непорівнянність з культурами «історичних націй». «Це заважало нам належно побачити навіть значення її для нас самих. І саме відтворення європейського та світового контексту показує нам, що наші класики, скажімо, не тільки не випадали з нього, а часом і виходили за його межі вперед» [4, с. 11].

На сторінках журналу «Жовтень» академік В. М. Русанівський наголосив що важливим завданням є «цілісне дослідження внеску української культури у скарбницю духовного життя світу. І тому нагальним велінням часу є створення всесвітньої асоціації українців, котра б сприяла розвитку та поглибленню наукових студій і контактів між ученими, які пов'язали свою долю з дослідженням духовних надбань українського народу». Таку ж думку на сторінках журналу висловив і академік І. О. Дзевєрін, зазначивши, що «час перебудови надав можливість точніше, об'єктивніше вивчати історію української культури. Всі ми прагнемо об'єктивної істини, у пошуках якої заважало те, що явища нашої культури не завжди розглядалися як безперервний процес. Саме тому треба звернути увагу на так звані «білі плями» в історії нашої культури, ставити ці явища в контекст її безперервного розвитку» [5, с. 114].

У цей час в публіцистиці особливе місце займали проблеми української літератури – важливої складової національної культури, яка відображає і зберігає знання і духовність українського народу. Тон у дискусії навколо сучасного стану і перспектив розвитку літературного процесу в нових умовах задавали письменники і літературні критики, які були активними учасниками політичного і культурного життя.

Слід зазначити, що заслугове уваги ініціатива журналу «Вітчизна», який у 1987 р., коли ще міцними були компартійні ідеологічні шори, з метою активізації дискусії навколо проблем літератури в нових умовах на своїх сторінках під рубрикою «Література і сучасність» започаткував анкету «Перебудова: слова і справи». До

участі в ній були запрошені літературні критики, яким пропонувалося відповісти на питання: «1. Які твори з тих, що з'явилися протягом 1986–1987 років, вносять, на ваш погляд, принципово нові якості в загальну картину літературного процесу і чим саме? 2. Які книжки не внесли нічого нового ні в розуміння тих життєвих проблем, про які в них ідеться, ні в літературний процес або видалися взагалі «повторенням пройденого» і чому? 3. Чи могли б ви визначити головні тенденції, за якими піде розвиток літератури найближчим часом?» [6, с. 163].

Відповідаючи на питання анкети щодо нових якостей в літературному процесі з початку перебудови, літературознавець і критик А. Погрібний у статті «Де ж він, «струс просвітлення?»» дає досить критичну оцінку, зазначаючи, що «нинішня літературна ситуація (принаймні у нас в республіці) таки ще недостатньо вловлює вимоги неутримно змінюваної загальної суспільної ситуації, якій свої «місцеві» мірки, вдоволеність наявним (хоча хто ж проти пишання істинними успіхами!) просто протипоказані». Продовжуючи роздуми над сучасною літературою, автор завдання митців бачить в мобілізації усіх резервів «для того, щоб покінчити із застійними явищами в економіці й духовній сфері – чи можуть бути іншими мірки, що їх прикладаємо до літератури? І хіба не той письменник заслуговує нашої поваги, котрий живе прагненням видобути зі свого слова хоч іскру громадянського вогню, який займався б у читацьких душах!» [7, с. 164].

Літературознавець з діаспори Б. Рубчак у статті «Бо в нас немає часу. Роздуми над сучасною молодістю українською поезією» («Київ») писав про те, що наприкінці 1950–х рр. Ліна Костенко, Д. Павличко та інші талановиті поети «сміливо повідчиняли вікна в задушливій казармі тодішньої радянської поезії. Пізніше до них приєдналося значно більше талантів на чолі з І. Драчем, М. Вінграновським, Б. Нечердою, В. Коротичем. Історія та фольклор, іноді під товщею поточних проблем, стали їм за матеріал для будування свіжої, збудженої й високомайстерної поезії» [8, с. 101].

Важливо відзначити, що в публіцистичних матеріалах простежується занепокоєння щодо провінційності української поезії. У статті «Реставація витоків» («Вітчизна») Л. Герасимчук задає слушні та болючі питання – чи вдасться нашій літературі, нашій мові зайняти належне їй місце у світовій спільці суверенних народів, чи вистачить сил і снаги, тоді як для цього потрібно щонайменше два покоління, не оброблених страхом і брехнею. Л. Герасимчук висловлює, мабуть, думку багатьох, коли пише, що «необхідність говорити про сучасну українську поезію у контексті світової культури давно назріла» [9, с. 162].

Можна стверджувати, що журнальна публіцистика в роки перебудови значну увагу приділяла постаті українського письменника, літературознавця і правозахисника Василя Стуса та його місця у національному відродженні України. Зокрема, В. Голобородько у статті «Він став моєю совістю» («Вітчизна») так оцінював його: «він поклав своє життя за Україну, за честь і гідність кожної окремої людини, за майбутню перебудову, яка неодмінно має увінчатися успіхом: народ відчує себе справжнім, а не декларованим господарем у своїй країні, українська мова та культура досягне свого розквіту – справжнього, а не пропагандованого

на папері, кожна людина відчує себе громадянином із усіма належними йому правами та обов'язками» [10, с. 161].

У контексті національного відродження з проблемами української літератури на сторінках літературно–художніх та громадсько–політичних часописів логічно пов'язується тема розвитку української мови. Аналіз журнальних публікацій дозволяє стверджувати, що провідною силою того часу, яка виступала за викладання українською мовою у школах, вищих навчальних закладах, за вживання української мови в державному, громадському житті та в побуті, була українська інтелігенція, літератори. У часописах багато уваги приділялося українізації шкіл, освітніх закладів, розвитку їх національного характеру.

У статті «Борги перед народом», вміщеній у журналі «Жовтень» («Дзвін») М. Косів зазначав, що насправді в реальному житті жодної демократичності, жодної свободи вибору батькам мови навчання своїх дітей немає, «бо ж немає самих моделей демократії, немає суспільних інститутів, які могли б забезпечити їх існування. Спочатку втокмачили людям у голови, що відстоювати право української мови на існування – це націоналізм, що все українське – націоналістичне, залякали більшість нації пугалом націоналізму, перевели українські школи на російську мову викладання, а тепер говоримо про демократичні принципи вільного вибору? Хіба це не насмішки?». Розуміючи, що мовне питання має вирішуватись не примусовими методами, автор висловлює своє бачення вирішення проблеми: «Потрібні кардинальні зміни, терпіння, каторжна просвітницько–пропагандистська робота. Але потрібні і нормативний державний документ, на котрий могли б опиратися ті, кому не байдужа доля рідної мови. Ось чому громадськість вважає, що таким документом має бути закон про державність української мови на території УРСР» [11, с. 111].

У роки перебудови автори публіцистичних матеріалів на сторінках журналів торкалися й інших тем української культури, розглядаючи її як сукупність матеріальних і духовних цінностей, які створювалися і продовжують створюватися українським народом. В полі зору журнальної публіцистики перебували проблеми, присвячені історії та сучасним тенденціям розвитку різних видів сучасного мистецтва.

Своє бачення ролі культурних цінностей в українському національному відродженні письменник і літературний критик В. Базилевський у публіцистичній статті «Від катастрофи – до ренесансу» висловив на сторінках журналу «Київ»: «Озираючись назад, і не тільки на літературу, а й на мистецтво, розумієш: катастрофа культури за сталінської дияволяди – це й катастрофа особистості, яка була позбавлена цієї культури. Вдихаючи повітря гласності, не можна не думати про необоротність деяких процесів і непоправність завданої шкоди. Надто довго називали чорне білим, аби не відбулися зміщення свідомості. Той, хто вжив, вижив не завдяки офіційному навчанню, а всупереч йому.

Вживання культури – вживання нації. У нас не було б такого сумного «квітника» проблем, коли б не існувало цієї зтяжної проблеми. Ті поети двадцятих–тридцятих років, імена яких нині у всіх на устах, тому й на устах, що випромінюють матеріалізовану духовність, яка зветься культурою» [12, с. 103–105].

У роки перебудови публіцистичній палітрі українських журналів значно розширилася і по–новому зазвучала

шевченківська тема. Характерною щодо цього є стаття М. Косіва «Віч–на–віч з Кобзарем» у журналі «Жовтень». Тоді, у 1989 р., автор відкрито заявив, що Т. Г. Шевченка є провісником майбутньої державної незалежності України, підкреслюючи, що він був «основоположником наших головних національних ідей і політичної волі й незалежності народу, державності нації, соціальної рівності між людьми; він був провідником основних принципів нашої національної моралі: людина мусить мати серце, зігріте добром, правдою, справедливістю, любов'ю до всього світу, ми й називаємо Шевченка основоположником, творцем української нації. Не завжди це чітко усвідомлювалося, а тим паче теоретично обґрунтовувалося, та саме цими ідеями Шевченко був дорогий своїм сучасникам і людям прийдешніх поколінь, які виростали з його Слова. Тим він дорогий нам і буде дорогий нашим дітям та внукам – звісно, якщо вони не звихнуться остаточно й не одсураються дорешти власної мови, культури, історії» [13, с. 106–117].

Завдяки журнальній публіцистиці в період перебудови почали повертатися не заслужено забуті імена українських митців різних галузей мистецтва. Як зазначила на сторінках журналу «Вітчизна» І. Возіанова «настав час, коли в нашій культурі, в житті суспільства освітлюються нерозкриті сторінки у розвитку та становленні українського образотворчого мистецтва» [14, с. 204]. Зокрема, в часописах з'явилася низка матеріалів, присвячених художникам періоду 1920–1930-х рр. Журнали почали друкувати мистецтвознавчі розвідки про твори М. Бойчука та його школи, висвітлювати творчість таких художників, як Н. Онацький, О. Заливаха, І. Марчук, А. Антонюк, Ф. Гуменюк, О. Сиротенко, які замовчувалися за часів застою і в попередні роки.

У роки перебудови в контексті національного відродження особливої актуальності набули проблеми збереження та охорони національної історико–культурної спадщини. Пам'яткоохоронна робота наповнюється новим змістом – в журналах, як і в інших засобах масової інформації, з'являється значна кількість публіцистичних матеріалів, в яких гостро ставляться питання збереження пам'яток історії і культури. В поле зору публіцистів все частіше потрапляють пам'ятки минувшини, які потребують першочергової уваги з боку держави і громадськості – об'єкти, пов'язані з різними періодами національно–визвольної боротьби українського народу, голодомором 1932–1933 рр., політичними репресіями.

Висновки: Таким чином, важливим здобутком української журнальної публіцистики 1985–1991 рр. стало активне обговорення на сторінках журналів проблем української культури, намагання з'ясувати її внеску у духовну скарбницю світу. В цей час в журналах публікуються статті, в яких робилися спроби переосмислення значення української культурної спадщини та пошуків подальшого культурного розвитку. Особливе місце посідали проблеми української літератури – важливої складової національної культури. Активну участь у дискусії навколо сучасного стану і перспектив розвитку літературного процесу в нових умовах брали участь письменники і літературні критики.

Багато уваги у журналах приділялося українізації шкіл, освітніх закладів, розвитку їх національного характеру. Матеріали з проблем української мови викликали жвавий відгук читачів, які виступали за викладання українською

мовою у школах, вищих навчальних закладах, за вживання української мови в державному, громадському житті та в побуті.

Автори публіцистичних матеріалів на сторінках журналів торкалися й інших тем української культури, розглядаючи її як сукупність матеріальних і духовних цінностей українського народу. В полі зору публіцистики перебували проблеми, присвячені історії та сучасним тенденціям розвитку різних видів мистецтва.

Не залишалися поза увагою публіцистів і проблеми пам'яткоохоронної роботи, яка в роки перебудови наповнювалася новим змістом – першочергової уваги з боку держави і громадськості потребують об'єкти, пов'язані з різними періодами національно–визвольної боротьби українського народу, голодомором 1932–1933 рр., політичними репресіями.

Список використаних джерел

1. Прилюк Д. М. Теорія і практика журналістської творчості: Проблеми майстерності. – К.: Вища школа, 1983. – 280 с.
2. Здоровага В. Й. Мистецтво публіциста: Літературно–критичний нарис. – К.: Радянський письменник, 1966. – 174 с.
3. Скулєнко М. Й. Журналистика и пропаганда. – К.: Вища школа, 1987. – 159 с.
4. Дзюба І. Історія наша триває... // Золоті ворота. – 1991. – №1. – С.3–15.
5. Діалог продовжується // Жовтень. – 1989. – №1. – С.114.
6. Перебудова: слово і справи // Вітчизна. – 1987. – №12. – С.163.
7. Погрібний А. Де ж він, «струс просвітлення»? // Вітчизна. – 1987. – №12. – С.164.
8. Рубчак Б. Бо в нас немає часу. Роздуми над сучасною молодістю української поезією // Київ. – 1990. – №8. – С.101–108.
9. Герасимчук Л. Реставрація витоків // Вітчизна. – 1990. – №3. – С.161–166.
10. Голобородько В. Він став мосю совістю // Вітчизна. – 1990. – №10. – С.161–163.
11. Косів М. Борги перед народом // Жовтень. – 1989. – №6. – С.105–116.
12. Карпів Й. Живі барометри (народні прикмети) // Жовтень. – 1988. – №3. – С.103–105.
13. Косів М. Віч–на–віч з Кобзарем // Жовтень. – 1989. – №3. – С.106–117.
14. Возіанова І. Олександр Сиротенко – живописець, рисувальник, вчитель // Вітчизна. – 1990. – №1. – С.204–206.

References

1. Pryljuk D. M. Teorija i praktyka zhurnalists'koi tvorchosti: Problemy majsternosti. – K.: Vyshha shkola, 1983. – 280 s.
2. Zdrovega V. J. Mystectvo publicysta: Literaturno–krytychnyj narys. – K.: Radjans'kyj pys'mennyk, 1966. – 174 s.
3. Skulenko M. I. Zhurnalistika i propaganda. – K.: Vyshha shkola, 1987. – 159 s.
4. Dzjuba I. Istorija nasha tryvaje... // Zoloti vorota. – 1991. – №1. – S.3–15.
5. Dialog prodovzhujet'sja // Zhovten'. – 1989. – №1. – S.114.
6. Perebudova: slovo i spravy // Vitchyzna. – 1987. – №12. – S.163.
7. Pogribnyj A. De zh vin, «strus prosvitlennja»? // Vitchyzna. – 1987. – №12. – S.164.
8. Rubchak B. Bo v nas nemaє chasu. Rozdumy nad suchasnoju molodoju ukrai'ns'koju poezijeju // Kyi'v. – 1990. – №8. – S.101–108.
9. Gerasymchuk L. Restavracija vyotokiv // Vitchyzna. – 1990. – №3. – S.161–166.
10. Goloborod'ko V. Vin stav mojeju sovistju // Vitchyzna. – 1990. – №10. – S.161–163.
11. Kosiv M. Borgy pered narodom // Zhovten'. – 1989. – №6. – S.105–116.
12. Karpiv J. Zhyvi barometry (narodni prykmety) // Zhovten'. – 1988. – №3. – S.103–105.
13. Kosiv M. Vich–na–vich z Kobzarem // Zhovten'. – 1989. – №3. – S.106–117.
14. Vozijanova I. Oleksandr Syrotenko – zhyvopysec', rysuval'nyk, vchytel' // Vitchyzna. – 1990. – №1. – S.204–206.

Hramtova I. A., graduate student of history and law, Kremenchug National University M. Ostrogradskii (Ukraine, Kremenchug), ira1077@ukr.net

Problems of national culture in the light of magazine publicism in the perestroika years in Ukraine

In the article the problems of national culture in the light of the magazine publicism in the years of perestroika in Ukraine are analyzed. Complexity and non-simplicity of development conditions and publicist activity in Ukraine in the researched period were shown. Magazine publicism of the perestroika period raised a wide range of socio important problems which made a considerable influence on the processes of the national revival on the Ukraine's way in the researched period. A considerable attention was paid to the development of national culture, historical re-comprehension of the past, to socio-economic transformations. Ukrainian journalists of that time became not only an authoritative source for history studies, learning culture, economy, but they themselves set the direction of discussions and analysis of those spheres of social life in Ukraine. They formed realization of necessity of movement for national revival for state independence of Ukraine.

Keywords: national culture, alteration, journalism, Ukrainian magazines.

Храмцова И. А., аспирантка кафедры истории и права, Кременчугский национальный университет им. М. Остроградского (Украина, Кременчуг), ira1077@ukr.net

Проблемы национальной культуры сквозь призму журнальной публицистики в эпоху перестройки в Украине

Проанализированы проблемы национальной культуры, сквозь призму журнальной публицистики в эпоху перестройки в Украине. Показано сложность и неоднозначность условий развития и деятельности публицистики в Украине в исследуемый период. Журнальная публицистика эпохи перестройки нарушала широкий круг общественно значимых проблем, которые оказывали значительное влияние на процессы национального возрождения на пути Украины к государственной независимости. Значительное внимание уделялось развитию национальной культуры, исторического переосмысления прошлого, социально-экономическим трансформациям. Украинские журналы этого периода стали не только авторитетным источником для изучения истории, познания культуры, экономики, но и сами задавали направление дискуссий и анализа этих сфер общественной жизни Украины, формируя в общественном мнении осознание необходимости разрывания движения за национальное возрождение и государственной независимости Украины.

Ключевые слова: национальная культура, перестройка, публицистика, украинские журналы.

* * *

УДК 327

Вербова Ю. В.,
студентка, Національний університет харчових
технологій, (Україна, Київ), juliaverbova27@gmail.com

Коваль О. А.,
кандидат технічних наук, доцент, Національний
університет харчових технологій (Україна, Київ),
juliaverbova27@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ГІДРОМІНЕРАЛЬНИХ РЕСУРСІВ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ СПА-ІНДУСТРІЇ

Представлене дослідження є аналіз хімічного складу, бальнеологічних властивостей та ефективності використання гідромінеральних ресурсів Хмельницької області, встановлення перспективних шляхів підвищення ефективності використання одного бальнеологічного напрямку використання мінеральних вод.

На сучасному етапі здійснюється розробка наукових засад геолого-економічної оцінки стану та перспектив розвитку мінерально-сировинної бази Хмельниччини, про що наголошується у недавніх публікаціях провідних українських географів (Л. Г. Руденко, В. П. Палієнко, Л. М. Шевченко та ін., 2003; Л. Г. Руденко, В. П. Палієнко, В. Д. Байтала та ін., 2004; В. А. Барановський, П. Г. Шищенко, 2004; В. П. Руденко, О. І. Чернюх, 2004).

В результаті цих досліджень здійснено оцінку родовищ, фізико-хімічних особливостей мінеральних вод Хмельниччини. Це дало змогу визначити, що води типу «Нафтуся» Збручанського родовища є найбільш цінними гідромінеральними, бальнеологічними ресурсами. Оцінка гідромінеральних ресурсів Хмельниччини необхідна для вибору напрямку освоєння тих чи інших об'єктів рекреаційного природокористування, зокрема розширення інфраструктури санаторно-курортних закладів, готелів із наданням СПА-послуг. Основними профілактичними методиками є – бальнеологія. Проаналізувавши інфраструктуру готельного господарства Хмельниччини, було виявлено, що перспективним є питання проектування нових закладів розміщення та реінжиніринг вже існуючих підприємств, акцентуючи бальнеологію, інноваційні СПА-послуги, як пріоритетний напрямок.

Ключові слова: гідромінеральні ресурси, бальнеологія, СПА-послуги, інфраструктура, мінеральні води, Хмельниччина, СПА-готель.

Основним завданням наукової статті є визначити, чи дозволять фізико-хімічні особливості гідромінеральних ресурсів Хмельницької області зорієнтувати інфраструктуру готельних господарств на рекреаційний, бальнеологічний напрямок, зокрема застосування новітніх СПА-послуг. Існуючою проблемою є оцінювання рівня освоєння природо-ресурсного потенціалу бальнеологічного курорту Хмельницької області, встановлення перспективних шляхів підвищення ефективності використання одного з основних напрямків використання мінеральних вод, зокрема рекреаційного.

Методологія досліджень: У 1965 р. Ю. Сіпливий та ін., а у 1967 р. Е. Я. Жовінський та ін. проводять комплексну геолого-гідрологічну зйомку в межах яких знаходяться Новозбручанське та Збручанське родовища мінеральних вод. Результати буріння свердловин в околицях населених пунктів Гусятин та Сатанів дозволили обґрунтувати думку про можливість вияву слабомінералізованих вод типу «Нафтуся». У 1969 р. Одеським НДІ курортології були досліджені фізико-хімічні та мікробіологічні особливості мінеральних вод типу «Нафтуся», виявлених поблизу м. Сатанова. Води були рекомендовані до використання як столові. У 1971 р. фізіологічні дослідження даних вод на тваринах дозволили визнати їх лікувальними, близькими за властивостями до вод джерела «Нафтуся-1» Трускавецького курорту. На сучасному етапі здійснюється розробка наукових засад геолого-економічної оцінки стану та перспектив розвитку мінерально-сировинної бази Хмельниччини, про що наголошується у недавніх публікаціях провідних українських географів (Л. Г. Руденко, В. П. Палієнко, Л. М. Шевченко та ін., 2003; Л. Г. Руденко, В. П. Палієнко, В. Д. Байтала та ін., 2004; В. А. Барановський, П. Г. Шищенко, 2004; В. П. Руденко, О. І. Чернюх, 2004).

Хмельниччина – одна з найбагатших в Україні за різноманітністю видів і запасами мінеральних вод: володіє світового значення перспективними запасами унікальних мінеральних лікувальних вод. Сукупність багатоконпонентних органічних та хімічних речовин, газового складу та мікрофлори визначають їх оригінальність та надзвичайно високу бальнеологічну активність під час лікування різноманітних хвороб та виведення з організму радіонуклідів.

Це визначається унікальними тектонічними умовами і геологічною структурою Хмельниччини. Схили Українського кристалічного щита, Подільського плато, розломи Товтрового кряжу рифоногого походження природно сформували унікальний мінералогічний і тектонічний потенціал на водорозділі Подільської височини. Це й визначило появу великої кількості родовищ різноманітних мінеральних вод, схожих за своїми лікувальними властивостями до «Нафтусі», «Миргородської», Кавказьких мінеральних вод, а також позитивний бальнеологічний потенціал геомагнітних аномалій, який спостерігається в межах Товтр і активно діє як лікувальний фактор на курортах Сатанів, Маків та інших оздоровчих центрах регіону. І в даному випадку можна говорити про практично невичерпні запаси лікувальних вод. На рис. 1 наведено карту родовищ і проявів мінеральних вод Хмельниччини.

Проаналізувавши карту родовищ і проявів мінеральних вод Хмельницької області, можна зробити виділити декілька зон з найбільшою концентрацією покладів, зокрема Кам'янець-Подільська та Сатанівська.